faciant. 5. Ostendam autem vobis quem timeatis: timete eum, qui, postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam, ita dico vobis, hunc timete. 6. Nonne quinque passeres veneunt dipondio, & vnus ex illis non est in obliuione coram Deo? 7. Sed & capilli capitis vestri omnes numerati sunt. Nolite ergo timere: multis pas-

Matth.10.d.32. Ma.8.d.38. 1.Tim.2.b.12. Matth.12.c.32. Ma.3.b.28.

seribus pluris estis vos: 8. Dico autem vobis: Omnis, quicumque confessus fuerit me coram hominibus, & Filius hominis confitebitur illum coram Angelis Dei. 9. Qui autem negauerit me coram hominibus, negabitur coram Angelis Dei. 10. Et omnis, qui dicit verbum in Filium hominis, remittetur illi: ei autem, qui in Spiritum sanctum blasphemauerit, non remittetur. 11. Cum autem inducent vos in synagogas, & ad magistratus, & potestates, nolite soliciti esse qualiter, aut quid respondeatis, aut quid dicatis. 12. Spiritus enim sanctus docebit vos in ipsa hora quid oporteat vos dicere. 13. Ait autem ei quidam de turba: Magister, dic fratri meo vt diuidat mecum hæreditatem. 14. At ille dixit illi: Homo, quis me constituit iudicem, aut diuisorem super vos? 15. Dixitque ad illos: Videte, & cauete ab omni auaritia: quia non in abundantia cuiusquam vita eius est ex his quæ possidet.

Eccl.11.c.19.

16. Dixit autem similitudinem ad illos, dicens: Hominis cuiusdam diuitis vberes fructus ager attulit: 17. & cogitabat intra se dicens: Quid faciam, quia non habeo quo congregem fructus meos? 18. Et dixit: Hoc faciam: Destruam horrea mea, & maiora faciam: & illuc congregabo omnia, quæ nata sunt mihi, & bona mea, 19. & dicam animæ meæ: Anima, habes multa bona posita in annos plurimos; requiesce, comede, bibe, epulare. 20. Dixit autem illi Deus: Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te: quæ autem parasti, cuius erunt? 21 Sic est

Psalm 54.d.25. Mat.6.c.25. 1.Pet.5.b.7.

qui sibi thesaurizat, & non est in Deum diues. 22. Dixitque ad discipulos suos: Ideo dico vobis: Nolite soliciti esse animæ vestræ quid manducetis: neque corpori quid induamini. 23. Anima plus est quam esca, & corpus plus quam vestimentum. 24. Considerate coruos, quia non seminant, neque metunt, quibus non est cellarium, neque horreum & Deus pascit illos. Quanto magis vos pluris estis illis? 25. Quis autem vestrum cogitando potest adiicere ad staturam suam cubitum vnum? 26. Si ergo neque quod minimum est potestis, quid de cæteris soliciti estis? 27. Considerate lilia quomodo crescunt: non laborant, neque nent: dico autem vobis, nec Salomon in omni gloria sua vestiebatur sicut vnum ex istis. 28. Si autem fœnum, quod hodie est in agro, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit: quanto magis vos pusillæ fidei? 29. Et vos nolite quærere quid manducetis, aut quid bibatis: & nolite in sublime tolli: 30 hæc enim omnia gentes mundi quærunt. Pater autem vester scit, quoniam his indigetis. 31. Verumtamen quærite primum regnum Dei, & iustitiam eius: & hæc omnia adiicientur vobis. 32. Nolite timere pusillus grex, quia complacuit patri vestro dare vobis regnum. 33. Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam. Facite vobis sacculos, qui non veterascunt, thesaurum non deficientem in cœlis: quo fur non

Matth.6.c.20. & 19.c.21.

appropiat, neq; tinea corrumpit 34. Vbi enim thesaurus vester est, ibi & cor vestrũ erit 35. Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris. 36. & vos similes hominibus expectantibus dominum suum quando reuertatur à nuptiis: vt, cum venerit, & pulsauerit, confestim aperiant ei. 37. Beati serui illi, quos cum venerit dominus, inuenerit vigilantes: amẽ dico vobis, quod præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis. 38. Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, & ita inuenerit, beati sunt

Matth.24.d.43. Ap.16.c.15.

serui illi. 39. Hoc autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias, qua hora fur veniret, vigilaret vtique, & non sineret perfodi domum suam. 40. Et vos estote parati: quia qua hora non putatis, Filius hominis veniet. 41. Ait autem ei Petrus: Domine, ad nos dicis hanc parabolam: an & ad omnes? 42. Dixit autem Dominus: Quis, putas, est fidelis dispensator, & prudens, quem constituit Dominus supra familiam suam, vt det illis in tempore tritici mensuram? 43. Beatus ille seruus, quem cum venerit Dominus, inuenerit ita facientem. 44. Vere dico vobis, quoniam supra omnia, quæ possidet, constituet illum. 45. Quod si dixerit seruus ille in corde suo: Moram facit dominus meus venire: & cœperit percutere seruos, & ancillas, & edere, & bibere, & inebriari: 46. veniet dominus serui illius in die, qua non sperat, & hora, qua nescit, & diuidet eum, partemque eius cum infidelibus ponet. 47. Ille autem seruus, qui cognouit voluntatem domini sui, & non præparauit, & non fecit secundum voluntatem eius, vapulabit multis: 48. qui autem non cognouit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis. Omni autem, cui multum datum est, multum quæretur ab eo: & cui commendauerunt multum, plus petent ab eo. 49.

Matth.10.d.34. Matth.16.a.2.

Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi vt accendatur? 50. Baptismo autem habeo baptizari: & quomodo coarctor vsque dum perficiatur? 51 Putatis quia pacem veni dare in terram? Non, dico vobis, sed separationem 52 erunt enim ex hoc quinque in domo vna diuisi, tres in duos, & duo in tres. 53. diuidentur: pater in filium, & filius in patrem suum, mater in filiam, & filia in matrem, socrus in nurum suam, & nurus in socrum suam. 54. Dicebat autem & ad turbas Cum videritis nubem orientem ab occasu, statim dicitis: Nimbus venit: & ita fit. 55 & cum austrum flantem, dicitis: Quia æstus erit: & fit. 56. Hypocritæ faciem cœli, & terræ nostis probare: hoc autem tempus quomodo non probatis? 57. Quid autem & à vobis ipsis non iudicatis quod iustum

Matth.5.d.25.

est? 58. Cum autem vadis cum aduersario tuo ad principem, in via da operam liberari ab illo, ne forte trahat te ad iudicem, & iudex tradat te exactori, & exactor mittat te in carcerem. 59. Dico tibi, non exies inde, donec etiam nouissimum minutum reddas.

IN CAPVT XII.

1. MVLTIS *autem turbis circumstantibus, ita vt se inuicem conculcarent.*] Matthæus cap.16.5. dicit hæc accidisse, cum discipuli fretum traiecissent, & obliti essent panes secum sumere, loquebatur autem in de mari Galilææ, vt constat ex fine cap.15. Vnde colligitur hoc, quod hic scribit Lucas, in Galilæa contigisse, cum cætera, quæ superiore capite narrauit, credibile sit in Iudæa accidisse. Sed quia materia similis erat cum de Pharisęorum doctrina vtroque loco ageretur, Euangelista res diuerso loco, ac tempore gestas vno loco posuit. Solent Euangelistæ id sæpe facere, vt apud Matthæum adnotauimus. Quod Lucas ait, hoc Christum

Christum dixisse cum tanta circum ipsum confluxisset turba, vt alii ab aliis comprimerentur, significare videtur voluisse, ideo hoc discipulis circumstante turba dixisse, vt & turbam ipsam tanquam aliud agens doceret, eamq; ab studio, & opinione auelleret Pharisæorum, ne in similem ab eis errorem induceretur. Erat enim, vt scribit Iosephus, populi de Pharisæis magna quædam, & admirabilis existimatio. Cætera quæ sequuntur vsque ad vers. 13. & Matthæus in locis ad marginem notatis scribit latius, & nos iisdem locis copiose tractauimus.

18. antiq. Iud. ca.2.

13. *Ait autem ei quidam de turba Magister dic fratri meo, vt diuidat mecum hæreditatem.*] Hunc Lucas vnũ de illa ipsa turba fuisse indicat, qua circumstante dixerat locutum Christum de vitanda Pharisæorum hypocrisi v.1. itaq; eodem loco, eodem tempore hoc accidisse, quamuis aliqua ex iis, quæ paulo ante narrauit, nõ acciderint eodẽ tempore, cum à Matthæo diuerso loco commemorentur. Qua ratione iste, quisquis erat, adductus fuerit, vt Christum de diuidenda interpellaret hæreditate, Lucas non dicit: sed est vero simile ea id fecisse opinione, quod existimaret Christum esse Messiam, quem cõmuni Iudæorum errore putaret temporalem Regem ac iudicem fore, qui causas præsertim pauperũ, ac pupillorum esset defensurus, sicut Dauid prædixisse videbatur. *Deus iudicium tuum Regi da, & iustitiam tuam filio Regis, iudicare populũ tuum in iustitia, & pauperes in iudicio.* Ps.71.1.2. Vulgare malum, vt ab spiritualibus magistris tẽporalia petantur, spiritualia non recipiantur. Ad formanda in suam vtilitatem testamenta, ad elicienda fauore beneficia, ad omnia ambitionis pene officia ad viros religiosos magna pars hominum currit, vt eorum in rebus alienis, atq; profanis abutatur gratia, ad consulendum conscientiæ suæ, ad spiritualia colloquia rari admodum veniunt. Atqui *Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus.* Meliora negligunt, peiora ambiunt. Et vt de isto ipso homine serm.196. August ait, *Petebat dimidiam hæreditatem; petebat in terra dimidiam, in cælo Dominus offerebat totam.* Recte inquit Amb. *Non ergo quid petas, sed a quo postules, intuendũ est, nec maioribus intento animo putes minoribus obstrependum.*

Messias futurus putabatur Rex pauperum vindex.

1. ad Tim. 2.4.

14. *At ille dixit ei. Homo, quis me constituit iudicem, aut diuisorem super vos?*] Quod ait August. ser.196. & Beda, Strabus, Lyranus ex Aug. mutuati propterea istum à Christo hominem appellatum, quod humana petiuisset, atq; terrena, minus consentaneum arbitror. Hominem fortasse vocauit, quia ignoti erat nominis, qua eadem ratione Lucas cum quendam de turba appellauit, quemadmodum solemus ignotos vocare homines. Tamẽ est vtile, & accõmodatum ad mores. Nam vere homines, id est carnales, atque terreni sunt, qui à Christo terrena petunt. *Sed audiamus* (inquit Augustinus) *& iudicantem, & docentem. Homo ait, homo. Qui enim pro magno habes istam hæreditatem, quid es nisi homo? Volebat illum facere aliquid plusquam est homo. Quid plus illum volebat facere, cui volebat auaritiam tollere? Quid plus eum volebat facere? Dico vobis. Ego dixi, Dii estis vos, & filii excelsi omnes. Ecce quid eum volebat facere, inter Deos numerare, qui auaritiam non habent.* Eadem subtilitate, sed magis ad mores, quam ad litteralem sensum accommodata idem Augustinus, & Beda ludunt in nomine diuisoris. Merito, inquit Beda, refutatur hic frater, qui magistro supernæ vnitatis, & pacis gaudia commendanti terrenæ diuisionis vult ingerere molestiam. Nam illa ipsa diuisio spectabat ad pacem. Sed idcirco Christus ita respondit, vt ostenderet se maiora tractare, eaque ratione illum ipsum, qui hoc à se petebat, à temporaliũ rerum cura ad æternarum amorem studiumq; traduceret, eodem plane consilio, quo illi alteri, qui patrem suum prius volebat sepelire, respondit, *Sine vt mortui*

Terreni sunt qui à Christo terrena petũt.

Psal. 81.6.

A *sepeliant mortuos suos.* ca.9.60. & Matth.8.22. & illi qui volebat prius renuntiare iis, qui domi erant, *nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retro aptus est regno* Dei. c.9.62. *Bene,* inquit Ambr. *terrena declinat, qui propter terrena descenderat: nec iudex esse dignatur litium, & arbiter facultatum, viuorum habens, mortuorumque iudicium, arbitriumque meritorum.* Easdem rationes duas Euthymius, & Theophylactus indicant.

15. *Dixitque ad illos.*] Sumpta occasione ex eius hominis petitione, quæ auaritiæ speciem præ se ferre videbatur, vt Beda, & Euthymius adnotauerunt. Captabat Christus omnem occasionem, vt homines à terrenis rebus auelleret, ad cœlestesque transferret: idcirco & hanc oblatam arripuit, vt aduersus auaritiam inter
B omnia vitia maxime homines ad terrena deprimentem concionẽ haberet, qua & verbis, & exemplo hominis illius diuitis docuit terrenarum rerum cupiditatem esse fugiendam. *Quoniam auaritia* (inquit Ambrosius) *solet plerumque tentare virtutem, etiam huius abolendæ & præceptum subiicitur, & exemplum.* Quod ait Euangelista Christum dixisse ad illos, Theophylactus ad solos duos fratres refert, quasi eos tantum docere simul voluerit, & castigare, quod cum inter se de diuidenda hæreditate contenderent, credibile fuerit alterum alteri iniuriam facere conatum fuisse. Id sane videntur verba præ se ferre: sed vero similius est ad omnes, qui aderant, esse referendum. Certe quod duob⁹
C illis dicebat, non solum omnibus, qui tunc aderant, sed nobis etiam, omnibusq;, qui hæc aut lecturi erant, aut audituri, dicebat. Sicut ipse alio exponebat loco, *Quæ vobis dico, omnibus dico.*

Auaritiã fugiendam esse docet Christus.

Videte, & cauete.] Videre vt caueatis, aut attendite nimiam ad fugiendam omnem auaritiam Græce non est *ab omni auaritia*: sed ἀπὸ τῆς πλεονεξίας, *ab auaritia.* Credibile est nostrum interpretem legisse ἀπὸ πάσης πλεονεξίας, *ab omni auaritia*, quemadmodum August. ser.196. & Beda hoc loco legunt. Et sententia est plenior, & efficacior. Quod autem quidam quærunt, cur dixerit *ab omni*, quasi multæ sint species auaritiæ, diligentiæ est non necessariæ. Etiamsi vna tantum esset species, recte dixisset, vt *ab omni*, id est magna, parua,
D aperta, occulta caueremus. Adde quod πλεονεξία cupiditatem proprie significat plus habendi quam oportet, itaq; vertit August. & voluit Christus nos omnem immodicam habendi cupiditatem fugere.

Mar.13.37.

Augustin. vulgatam editionem tuetur.

Quia non in abundantia cuiusquam vita eius est ex iis quæ possidet.] Cuiquam legendum, non cuiusquam, vt in nonnullis est exemplaribus. Difficiliora sunt verba quam sensus. Sensum enim hunc esse manifestum est, & omnes consentiunt auctores, vitam hominis in opum abũdantia minime cõsistere, nec enim quo quisque ditior est, eo diutius viuere, vt sequenti parabola declaratur. Ad hũc sensum accõmodanda sunt verba, quæ Græce sic se habent ὅτι οὐκ ἐν τῷ περισσεύειν τινὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἐστιν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῦ. Ad verbum, quia nõ in abun-
E dare cuiquam vita ipsius est ex facultatibus suis: leuis quidem est error: Sed tamen errant quidam, qui putant illud, τινὶ *cuiquam* cum infinitiuo περισσεύειν abundare, non posse coniungi, quod non τινὶ cuiquam, sed τινὰ quenquam dicendum fuisset, si cum illo iungeretur. Nempe non animaduerterunt non regi casum illum, vt Grammatici dicũt, à parte anteriore, sed à posteriore. Dicimus enim Græce, sicut & Latine περισσεύει μοι abundat mihi. Sensus ergo est. Non in abũdare cuiquam, aut *non in abundantia cuiusquam*, vt noster interpres reddidit, id est non eo, quod alicui opes abundẽt, *vita eius* consistit, *ex iis quæ possidet*, aut ex facultatibus eius, id est, non propterea ex eius opibus eius vita producitur. Simile est, quod de escis ait D. Paulus 1. Cor.8.8. *Esca nos non commendat Deo: nec enim, si manducauerimus, abun-*

abundabimus: nec, si non manducauerimus, deficiemus. Aptū admodum argumētum ad persuadendū sublata auaris hominibus vtilitate, quam in accumulādis diuitiis potissimum quærunt, vt vitam opibus tueantur. Quorum Christus studiū inane, & irritum esse docet, ostēdens vitam hominis non posse diuitiis fieri lōgiorem. Quo illi ad sectandam auaritiam argumento maxime mouentur, eodem à Christo maxime refelluntur.

Diuitiis hac vita longior fieri nequit.

16 *Dixit autem & similitudinem ad illos.*] G. παραβολὴν, parabolam. Itaq; quæ statim narratur non est historia, sed parabola ad confirmandum, quod paulo ante dixerat, à Christo excogitata, atq; proposita, sed ita excogitata, vt sumpta sit ex rebus, q̄ fieri solent aut congruenter certe iis, quæ vero simile erat fieri solere.

Hominis cuiusdam diuitis vberes fructus ager attulit.] G. ἡ χώρα, regio, latifundium. Proposuit parabolam non in diuite mercatore, sed in diuite agricola, qui multos, magnosque haberet agros, quod hoc sit diuitiarum tutissimum genus, vt ostenderet, ne in eo quidem genere, quod omnium stabilissimum sit, stabilitatem vllam esse. Volebat etiam probare diuitiis vitam non prorogari, ideoque parabolam in eo diuite proposuit, qui multos habebat agros, ex quibus magnum frumenti numerum collegisset, quo maxime videbatur vita ali: prorogarique posse, vt cum cognouerimus ne illum quidem tanta illa sua vi frumenti vitā vna amplius nocte producere potuisse, facile intelligamus, q̄ concludendum erat, nullum genus esse diuitiarum, quo prorogari vita possit. Argumentatur ergo tacite à maiore ad minus, quasi illo sumpto principio: Si quod magis videtur inesse, non inest, nec id quod minus videtur inesse, inerit. Describit hominem diuitem, sed minime pium: q̄a impii & iniqui homines nihil pensi habentes, vnde lucrum veniat, modo veniat, ditiores esse solent. De iis enim dictum est, *Promptuaria eorum plena eructantia ex hoc in illud: oues eorum fœtosæ abundantes in egressibus suis, boues eorum crassæ. Non est ruina maceriæ, neq; transitus, neq; clamor in plateis eorum.* Ps.143.13.14. Accedit ad eorum auaritiam & alia ditescendi causa, q̄ illos Deus tanquam filios non castigat, non corrigit ablatione bonorum, quin fieri plerumque vt omnia illis ad voluntatem affluant, vt illis ipsis, quæ male appetunt, bonis suffocentur, *quia in labore*, inquit, *hominum non sunt, & cum hominibus nō flagellabuntur* Ps.72.5. *Quare* (inquit alter) *impij viuunt, subleuati sunt, confortatiq; diuitiis? Semen eorum permanet coram eis, propinquorum turba, & nepotum in conspectu eorum. Domus eorum securæ sunt, & pacatæ, & non est virga Dei super illos. Bos eorū concepit, & non abortiuit, vacca peperit, & non est priuata fœtu suo. Egrediuntur quasi greges paruuli eorum, & infantes eorum exultant lusibus. Tenent tympanum, & citharam, gaudent ad sonitum organi. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.* Iob.21.7.8.9. & Ier.12. 1.2. *Quare via impiorum prosperatur, bene est omnibus, qui præuaricantur, & inique agunt? Plantasti eos, & radicem miserunt, proficiunt, & faciunt fructum, prope es tu ori eorum & longe à renibus eorum.* Quid ergo est quod per Isaiam Deus bonis res omnes prosperas, malis aduersas pollicetur? *Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis: quod si nolueritis, & me ad iracundiam prouocaueritis, gladius deuorabit vos.* Isa.1.19.20. & Moyses Deut.28. affirmat fore, vt si præcepta Domini seruauerint, omnia Iudæis prospere, & feliciter eueniant: sin minus, fame, peste, gladio, captiuitate, & omni genere calamitatis affligantur? Facilis solutio, hæc populo, & filiis Dei dicta sunt, quos quia amat castigat Heb.12.6. & Apoc.3.19. Anast.q.39 hunc hominem, qui in parabolam positus est Iudam, & quisquis, vt ille, auarus est, esse dicit: sed eo ipso quod est parabola, nullus certus homo significatur.

Populum suum castigat Deus.

17. *Quid faciam, quia non habeo, quo congregem fructus meos?*] Hac non dubito, quin ideo dicat Christus, vt tam magnas nobis diuitias describeret, vt eius etiam, qui eas quæsierat, expectationem superarent. Sed simul indicat quantam solicitudinem ipsæ secum diuitiæ afferre soleant, & diuitem nobis pingit varias animo cogitationes agitantem. Quemadmodū & Iacob. c.4.13.14. *Ecce nunc qui dicitis, hodie, aut crastino ibimus in illam ciuitatem, & faciemus ibi quidem annum, & mercabimur, & lucrum faciemus, qui ignoratis, quid erit in crastino. Quæ est enim vita vestra? vapor est ad modicum parens, & deinceps exterminabitur.* Tunc maxime anxius, atque solicitus diues est, cū maxime bonis abundat, vt Chrysost. in Psal. 142 & Basil. hom. in hæc verba, & Gregor. lib.15. Moral. c.2. obseruant ex hoc loco. Cæterum in istis tam variis cogitationibus diuitis nullum Deus habet locum, *intra se*, inquit, dicebat, non cum Deo, imo ne cum hominibus quidem, per quos sæpe loquitur Deus, consilia sua communicabat. *Non est Deus in conspectu eius, inquinatæ sunt viæ illius in omni tempore* Psa. 9.27. Hoc etiam est quod Iacobus in diuitibus illis, de quibus loquebatur, requirebat. *Pro eo*, inquit, *vt dicatis, si Dominus voluerit, & si vixerimus, faciemus hoc aut illud.* Iacob.4.15.

18. *Et dixit: Hoc faciam, destruam horrea mea, & maiora faciam.*] Hoc cepit consilii, quod non caritas, sed auaritia suggessit. Caritas vtiq; postulabat, vt quando tantum habebat fructuum, vt ne locum quidem vbi poneret, inueniret, quod superabat, saltem egentibus daret. Satis ampla, vt Basilius ait, horrea pauperum ventres esse poterant. Auaritia postulauit, persuasitque, vt vel magnis etiam sumptibus vetera horrea demoliretur, & maiora rursus ædificaret, vbi fructus reconderet, potius quam aut daret, aut venderet, donec maiore vendi possent pretio. Expressa auari diuitis imago, non solum in parandis, sed etiam in condendis cō seruandisq; opibus diligentis mutantisque quadrata rotundis. Auaritiæ etiam est spe lucri maioris esse in faciendis sumptibus liberalem.

Ampla horrea pauperum ventres.

Auari est spe lucri esse liberalem.

Et illud congregabo omnia, quæ nata sunt mihi, & bona mea.] Basilius in hom. in hæc verba. Beda, & Theoph. in comment. & Cyrillus apud D. Thom. expendunt verba illa, *quæ nata sunt mihi, & bona mea*, quasi ex iis verbis colligentes diuitem illum sibi, non Deo acceptum tulisse, quod ager tam vberes tulisset fructus, q̄ nimirum bona propria appellaret sua, quæ pauperum etiam erant, quibus vt distribueret, Deus ipsi tanquam dispensatori, non tanquam domino tradidisset, vt inquit Euthym. Quin in eo errasse Chrysost. ait, quod quæ vere bona non erant, bona vocaret.

19. *Et dicam animæ meæ.*] Vitæ meæ, aut mihimet ipsi, agebatur enim de anima, id est de vita opibus proroganda quod est argumentum parabolæ. Intelligendum est, & fecit ita.

Habes multa bona posita in annos plurimos.] Quasi dicat, secura esse potes: habes, quo per annos plurimos alaris, nihil tibi deesse potest. Propterea paulo post à Deo vocatur stultus quia multos sibi annos vitę promittebat. Hoc est q̄ reprehendit Iacob. c.4.14 *Qui ignoratis, quid erit in crastino.* Similis insani, & securi diuitis descriptio est, Ecclesiast.11.19.20 *Inueni requiem mihi, & nunc manducabo de bonis meis solus: & nescit quod tempus prætereat, & mors appropinquet & relinquet omnia aliis, & morietur.* Tractant hunc locum moraliter, & eleganter Cypr. in lib. de oratione dominica, & in lib. de opere, & eleemosynis, & August. hom.48.

Stultus, qui sibi multos annos promittit.

20. *Dixit autem illi Deus.*] Incertum quomodo dixerit. Quidam per solam internam inspirationem dixisse intelligunt, vt Euthym. & alii recentiores. Alii nec hoc quidem modo illi dixisse, id est, significasse Deum,

Deum, sed ipsum Deum apud se quasi cum diuite loquentem dixisse, cum eius stultam securitatem considerasset, *Stulte hac nocte repetent animam tuam à te.* Probabilius hoc est, quam illud. Sed ego vere Deum dixisse illi, arbitror Christum significare voluisse, siue id per se, vt August. lib.2. de ser. Domini in monte videtur existimare, siue per angelum, siue per Prophetam aliquem fecerit. Alioqui enim perit tota vis, & gratia verborum, atque sententiæ, quæ in eo maxime cernitur, quod illi adeo in multos annos securo, & dicenti animæ suæ, *requiesce, comede, bibe, & epulare* nuntiatum fuerit illa ipsa nocte illi esse moriendum, omnesq; eius cogitationes euersas penitus fuisse. Itaq; Bedæ opinionem non probo, qui existimat, non aliter quam ipso facto illi dictum fuisse, ipsam illi mortem veniendo nuntiasse, tempus esse moriendi.

Stulte.] Stultum merito vocat, qui oblitus Dei longam sibi vitam, & magnis plenam deliciis pollicebatur. Stultus enim, id est, ἄφρων insipiens proprie vocatur, qui non bene futura prouidet.

Hac nocte.] Prætermitto Gregorii, & Bedæ, & Ambr. lib. de Nabuthe. c.8. quia allegorica est, interpretationem, *hac nocte*, id est in istis mentis tuæ tenebris. Tantum quæro, cur dixerit *hac nocte*, potius, quam hodie, vt plerumq; dicere solemus. Credo vt breuius significaret tempus, missus enim ad illum est angelus noctu, vt per somnium nuntiaret mortem, quemadmodum mitti solent, & indicauit illi, ne sequentis quidem diei lucem illum esse visurum: aut propterea dixit, *hac nocte*, quia diues ille, vt fieri assolet, noctu secum suas illas vanas voluebat cogitationes, *destruam horrea mea*, & in illis occupatum, atque defixum mortis nuntius oppressit, nuntiauitque illa ipsa nocte moriturum.

Animam tuam repetunt à te.] Quod tertia p̄sona plurali vtatur Euangelista, occasio interpretibus fuit dubitandi, qui essent animā diuitis repetituri. Theophy. angelos intelligit repetituros fuisse. Ego quæstionem arbitror esse facilem. Hebræorum enim idiomate id dictum puto, qui tertia persona plurali vtuntur pro tertia singulari verbi impersonalis. Petunt pro petitur, faciunt pro fit, quod & in quibusdā verbis Latine fit: dicunt pro dicitur, perhibent, pro perhibetur, ferunt pro fertur. Perinde ergo est *animam tuam repetunt à te*, ac si diceret, anima tua repetitur à te, aut, si dici posset, repetitur à te animam tuam. Cypri. in lib. de orat. domin. & lib. de opere & eleemosynis, *anima tua expostulatur à te.* Tertullianus vero lib. 4. contra Marcion. *animam tuam exposcent.* Theophylacti obseruatio nescio quam firma sit, propterea dictum esse *repetunt*, vt significetur ab eo inuito animam esse tollendam, à malis enim animam repeti, quia inuiti moriuntur, à bonis non repeti, sed resumi, quia moriuntur libentes. Enimuero nec ea vis verbi est, nec semper boni libenter moriuntur. Quod si id significare voluisset, dixisset potius, animam tuam tollent, aut eripient à te, hæc enim verba vim quandam præ se ferunt, repetere vero potius liberam eius à quo repetitur significat voluntatem. Repetimus enim debitum, quod libere, ac libenter creditor soluit. Sed tollit prædo viatori, eripit inuito pecuniam: & tamen sanctus erat qui dicebat, *tolle animam meam.* 3.Reg.19.4. quidem certe significatur animam illi à Deo datam fuisse, à quo esset repetenda non à parentibus, sicut corpus, acceptā, itemque immortalem esse, repetitur enim, quod manet. At cur præsenti vtitur tempore ἀπαιτοῦσιν, *repetunt*, potius quam futuro, quod magis conuenire videbatur, cum res adhuc, de qua agebatur, futura esset? Credo voluit indicare, qui cum diuite, quisquis erat, loquebatur, adeo propinquam illi esse mortem, vt præsens iam esse videretur.

Hebræorū idiomate tertia pluralis actiui pro impersonali.

Quæ autem parasti, cuius erunt?] Quin illi potius dicebat, & ad æternum ignem condemnabere, quod multo vtiq; maius erat malum, quam quod eius, quæ parauerat, bona perirent, magisq; de ea re, quam de bonis suis eum oportebat esse solicitum. Sane quidem, si non fuisset stultus. Cæterum loquitur accommodate ad eius, quocum loquitur, opinionem, atque solicitudinem, nunquam fuerat ille solicitus, quid sibi post mortem futurum esset, sed qua ratione multas animæ suæ opes accumularet, sic enim apud se dicebat, *Anima habes multa bona posita in annos plurimos*, ac ne de hæredibus quidem cogitabat, quos intelligendū est eum non habuisse. Quia ergo soli animæ suæ tot bona præparauerat, & anima ea ipsa nocte ab eo erat repetēda, dicitur, *Quæ parasti, cuius erunt?* Non quod hoc esset per se maximum malū, sed vt & vana eius opinio, & stulta securitas refutaretur, & quia eius opinione maximum erat. Nihil enim æquè auarus dolet, atque bonorum suorum iacturam, quia summum in illis bonum ponit.

21. *Sic est qui sibi thesaurizat, & non est in Deum diues.*] Sic accidit omnibus, qui sibi congerendis student opibus, vt cum minime putant, moriantur, &, quæ sibi parauerant, aliis fruenda relinquant, Beda, *Stultus est, & in nocte rapiendus* G. οὕτως ὁ θησαυρίζων ἑαυτῷ, sic qui sibi ipsi thesaurizat, sub. erit, morietur, cum minime cogitat. Sibi thesaurizare vocat propter se solum nullo Dei respectu parare diuitias, sicut fecerat diues ille, cuius parabolam posuit, qui animæ suæ, id est, sibi soli bona multa in annos plurimos posita habere videbatur. In Deum vero esse diuitem multi interpretantur propter Deum parare opes, vt non sibi soli recondat, sed cum pauperibus etiam partiatur, vt Ambros. Beda. Alii, ita diuitias possidere, vt in illis spem suam non ponat, vt diues ille faciebat, sed in solo Deo, vt Theophyl. vt idem sit, *in Deum*, & in Deo, aut secundū Deum. Alii, diuitem esse virtutibus, vt Euthym. Secunda interpretatio mihi magis placet, quia magis est ad parabolam accommodata. Eodem sensu videtur D. Paulus diuites huius sæculi, & diuites Dei distinguere, & illos vocare, qui in solis diuitiis suis: hos, qui in Deo confidunt, & vno loco videtur has omnes interpretationes tres, quas supra recitauimus esse complexus. 1.Tim.6.17.18.19. *Diuitibus*, inquit, *huius sæculi præcipe, nō sublime sapere, nec sperare in incerto diuitiarum: sed in Deo viuo (qui præstat omnia nobis abunde ad fruendū) bene agere, diuites fieri in bonis operibus, facile tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, vt apprehendant vitam æternam.* Hoc etiam est, q̄d dicit Dauid, *diuitiæ si affluant, nolite cor apponere*, id est in illis confidere Ps.61.11. Quæ sequuntur vsque ad v.32. apud Matthæum explicata sunt.

Sibi thesaurizare quis dicatur.

In Deum esse diuitē quid sit.

Cor apponere diuitiis quid sit.

32. *Nolite timere pusillus grex.*] Apte hoc ad superiora Christus adiecit: cum enim nimiam solicitudinem terrenarum rerum reprehendisset, docuissetque omnem curam, & spem in Deum coniiciendam, qui non solum homines, sed bestias etiam omnes alat: addit argumentum à maiore ad minus, quo persuadeat auditoribus metum omnem, & solicitudinem abiiciendam istarum rerum. Deus decreuit dare vobis regnum suum, quod est maximum, quomodo ergo patietur quicquam vobis deesse ad vitam necessarium, quod est minimum? Pusillum vero appellat gregem aut Apostolorum solum cætum, vt quidam interpretantur, aut omnium discipulorum, vt Theophyl. existimat, aut omnium electorum, vt ait Beda: aut omnium simul fidelium, vt Euthymius: quod mihi ideo magis placet, quia hæc ad eosdem, ad quos superiora, dicta videntur: superiora autem ad omnes auditores, & eorum persona ad omnes omnino, qui credebant,

Pusillus grex omnium fidelium.

Ioan.10.11.14. *1. Ioa.3.16.*

dicta fuerant. Quod quidam dicunt indicasse Christum se esse pastorem, cum discipulos suos gregem appellauit, non admitto. Nam etsi fuit ille quidem pastor bonus, qui animam suam posuit pro ouibus suis: tamen hoc loco eos non suum, sed patris gregem videtur appellare. Propterea enim dicit illis timendum non esse, quia bonum dominum, eundemque pastorem cælestem habent patrem, qui non solum necessarium illis cibum, sed regnum quoque cœlorum decreuit dare, qui non solum ipsos, qui oues eius sunt, sed omnes etiam bestias, ipsa in agris lilia nutrit, ac vestit. Non inuenio qui hoc loco quærat quod ad rem maxime pertinebat, cur hîc Christus discipulos suos gregem, & pusillum gregem appellauerit? præsertim cum metaphoræ partes non satis inter se apte hærere videantur. Quid enim regno cum grege? Puto, quia exemplo bestiarum vsus fuerat, v.24. vbi specie vna bestiarum omnes intellexerat, discipulos etiã suos gregem appellasse: quasi diceret, cum Deus tam multos, & tam magnos diuersarum bestiarum greges alat, nolite timere vos, qui grex estis hominum, atque filiorum, isque pusillus. Nam & gregem hominum, filiorumq; quam pecudum maiore vtique Deus cura pascet, & facilius per se est pusillum gregem pascere, quam magnum. Nescio etiam, an ad pastorum consuetudinem alludat, qui, cum paucos aliquot arietes pinguiores volunt reddere, ab aliis segregant, & paruo ex illis grege facto, & fertilioribus in locis, & maiore cura pascunt. Idem erga filios suos facturum Deum. *Dominus,* inquit, *regit me,* (Heb. pascit) *& nihil mihi deerit, in loco pascuæ ibi me collocauit: super aquam refectionis educauit me,* Psal.22.1. & *Qui regis Israel* (Heb. pascis) *intende, qui deducis velut ouem Ioseph.* Psal.79.2. &, *De post fœtantes accepit eum pascere Iacob seruum suum, & Israel hæreditatem suam.* Psal.77.71. Denique cum omnes alat homines, cum Solem suum super bonos, & malos oriri faciat, tamen proprie promittit timentibus se nihil defuturum. Psal.33.11.

Sup. v.14.27.

Cur discipulos pusillum gregẽ Christus appellet.

Quoniam complacuit patri vestro dare vobis regnum.] G. ὅτι εὐδόκησεν ὁ πατὴρ ὑμῶν. placuit patri vestro. De vi, & proprietate verbi εὐδοκεῖν aliâs sæpe diximus, gratiam significare. Itaque quod ab omnibus hoc loco est obseruatum, verum est, significare hîc regnum cœlorum gratuita Dei voluntate, benignitateq; esse nobis prædestinatum. Sed in eo hæretici errant, quod existiment, propterea quod sine nostris meritis prędestinatum nobis est, & sine nostris meritis dari. Non magis id profecto consequitur, quam si quis præmium illud, quod in stadio currentibus datur, sine meritis dari dicat: quia non currentium meritis, sed principis liberalitate factum est, vt illis proponeretur. Nam etsi nondum merentibus proponitur, non nisi merentibus, ac vincentibus datur. Singula verba blanda sunt, & plena fauoris, & quod dicit, *complacuit,* quo Dei erga illos beneuolentia, & liberalitas declaratur: & quod dicit *patri vestro,* Deum ipsorum patrem appellans, qui filiorum suorum obliuisci non poterit Isai. 49.15. & quod ait *dare vobis,* tanquam filiis suis hæreditatem: & quod ait *regnum,* cæleste scilicet, non terrenum, æternum, non temporale.

Regnũ cœlorum nobis gratuita Dei voluntate prædestinatũ, sed non sine meritis datur.

33. Vendite, quæ possidetis, & date eleemosynam.] Docet qua ratione ad regnum illud, quod Pater illis decreuit dare, venire possint, non solicite, & auare diuitias quærendo: sed diuitias potius, si quas habent, pauperibus dando. Nam etsi gratis regnum cœlorum propositum est, emitur tamen, sed tam vili emitur, vt gratis etiam dari videatur, emuntur temporalibus æterna, *quæ,* vt ait Hieron. in c.19. Matth. *dignitate, & merito sui ita se habent, quemadmodum si centenarius numerus paruo numero comparetur.* Hoc enim esse centuplum accipere, & vitam æternam possidere Matth.19.29. At quomodo Christus sine discrimine omnibus præcipit, vt omnia, quæ habent vendant, & in pauperes dilargiantur, quod apud Matthæum cap.19.21. non omnibus, sed illi tantum qui perfectus esse vellet, faciendum esse dixit? Facilis solutio, aut hîc cum solis etiam discipulis loquebatur, qui perfecti esse volebant, aut si ad omnes Christianos loquitur de animi, vt Theologi dicunt, præparatione, quæ dicit, intelligenda sunt. Nam etsi necesse non est, vt omnes, quæcunque habent, vendant, tamen hunc omnibus Christianis animum esse oportet, vt quandocunque postulabit res, omnia quæ habent vendant, vt Christum teneant.

Quomodo præcipiatur Christianis vt omnia vendant.

Facite vobis sacculos.] Solent auari, qui thesaurũ condunt, in sacculis pecuniam seruandam reponere, itaq; thesaurum ipsum sacculos vocat, vt statim declarat. Solet rupto vetustate sacculo, quæ in eo erat, pecunia perire. Eo alludit, cum dicit, *Facite vobis sacculos, qui non veterascunt,* id est in quibus pecunia perire non potest. Videtur sacculos pauperes de quibus loquebatur intelligere, vt interpretatur Beda. Illi sunt sacculi, qui nõ veterascunt, quia quod illis datur, in tuto ponitur, quin thesaurus crescit qui in illis conditur. *Fœneratur,* inquit, *Domino, qui miseretur pauperis* Prouerb.19.17. &, *Omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrẽ, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet.* Matth.19.29. Cætera vsque ad ver.35. Matth.6.20. exposuimus.

Pauperes sacculi sunt qui non veterascunt.

35. Sint lumbi vestri præcincti.] Quia regni cœlorum mentionem intulerat, & ad eius expectationem discipulos accenderat, docet quo modo, quo studio, qua vigilantia, quo habitu expectare illud debeant. Id declarat seruorum exemplo, qui cum dominum suum noctu reuersurum expectant, non solum vigiles, sed etiam præcincti, expediti, attenti sunt, & faces incensas habentes, ne cum Dominus venerit, in mora sint, dum se ad ministrandum præcingunt, dum faces accendunt. Solebant Orientales gentes, quemadmodum & modo faciunt oblongis vti vestibus, ideoque qui ministraturi erant, collectam vestẽ cingulo stringebant ad lumbos, ne ministrantibus esset impedimento. Id vel ex ver.37. manifestum est, *Amen,* inquit, *dico vobis quod præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis,* & cap.17.8. *Præcinge te, & ministra.* Christus etiam cum Apostolis in vltima illa cæna pedes lauare vellet, præcinxisse sese dicitur. Ioann.13.4. & Petrus vt de carcere educeretur, & expeditus ad iter esset, iussus est ab angelo præcingi Actor. 12. 8. & Tobiæ filius angelum illum præcinctum, & quasi ad iter paratum inuenit Tob.5.5 Elias quoque præcinctis lumbis currebat ante Achab. 3 Reg.18.46. Et Elisæus Giezi puero suo dixit, *Accinge lumbos tuos, & tolle baculum meum in manu tua, & vade.* 4. Regum 4.29. Ita præcinctos habere lumbos, idem est, quod paratum esse. Atque hic verus huius loci sensus est, quemadmodum Cypr. in lib. de vnit. Ecclesiæ interpretatur, & in lib. de exhorta martyr. c.8. & in lib 3. ad Quir. c.11. Hoc idem est quod ait D.Paul. Eph 6.14. *State succincti lumbos vestros,* & Petrus 1.ep.c.1.13. *Propter quod succincti lumbos mentis vestræ sperate in eam, quæ offertur vobis gratiam.* Illa vero multorum veterum auctorum interpretatio, qui accinctis lumbis castitatem significari putant, magis est ad mores quam ad litteralem sensum accommodata, & ad ipsum etiam moralem sensum non satis est plena. Non enim sola hîc castitate, sed omnibus omnino virtutibus instructos nos, atque paratos esse iubet Christus. Tamen quia sic Basil. in comment. in ca.15. Isai. & August. serm.39. de verb. Domini, & lib. de continent. cap 7. Gregor.

Orientalibus mos est, vt ministraturi, vel iter acturi præcingantur.

lib 28.

lib.28. Moral.c.7. Beda, alijq; fere omnes exponunt, poterit ea interpretatio concionibus seruire.

Et lucernæ ardentes in manibus vestris.] Græce *In manibus vestris* non legitur, ac multi etiam Latini non legunt auctores Cyp.lib.2.ad Quir. c.18, & lib. de simpl. prælat. Hilar. in Psal.118. Iulius Firmicus hunc locum citans libr. de errore profan. relig. c.20. Augu. ser. 39. de verb. Domini, & lib. de contin. c.7. Auctor operis imperfect. hom.15. Amb. ser.14. in Ps.118. & in comment. & Bernard. ser.3. in vigilia natiuit. legit tamen Greg. hom.13. in Euangel & Chrysolog. ser.22. & Beda in comment. Cæterum ad sententiam non magni refert vtro modo legas, quãquam nostra lectio sensum magis exprimit. Cum enim significare voluerit, oportere nos omnino esse paratos, non dubito, quin præparatio ista magis explicetur si legamus, *& lucernæ ardentes in manibus vestris,* quam si simpliciter, *& lucernæ ardentes.* Itaque illo potius modo legendum esse credo, quo Latina, quam quo Græca legunt exẽplaria. Solent serui, cum eorum dominus noctu venit, ardentes in manibus tenentes faces ante ipsum præcedere. Hoc iubet nos Christus facere, nec aliud faces ardentes significant, quam nos debere adeo paratos habere omnia ad excipiendum, cum ad iudicium venerit, Christum, vt nihil tunc nobis, vel minimum pręparandum supersit. Quid enim facilius, quam pulsante fores domino lucernam, aut facem accendere, atqui hoc ipsum vult Dominus, antequam ipse veniat factum esse: fore enim vt neminem expectet, dũ facem suam accendat: indecorum enim id esset, & domini personæ minime conueniret. Quo pertinet illa altera parabola decem virginum, quarum quinque, quæ fatuæ erant, dum extinctas volunt lampadas accendere, exclusæ sunt nuptiis. Nec alia de causa iussit Christus, vt ardentes faces in manibus nostris essent, quam quia ita boni serui facere solebant: nec est inquirendum subtilius, quid in nobis faces significẽt, ne plus quærentes, quam oportet, aliquid quod minime oporteat, inueniamus. Itaque quod August. ser.39. de verbis Domini, & lib. de continent. cap.7. & Greg lib.28. Moral.c.7. & hom.13. in Euangel & Ambros. in comment. & sermone 14. in Psal. 118. & Beda dicunt lucernas bonorum operum exemplum significare: quodque idem August. libr.22. qq Euang. c.25. ait lucernas esse intentionem bonam, & quod Theophyl. atque Euthym. lucernas esse duas, alteram internam, quam mentem: alterã externam, quam linguam esse dicunt: quia & corde credere oportet ad iustitiã, & ore confessionem fieri ad salutem: bonæ quidem, & viles sunt interpretationes, sed morales tamen, non litterales.

Quomodo parati esse debeamus aduenienti Domino.

Ro.10.10.

36. Et vos similes hominibus expectantibus dominũ suum quando reuertatur à nuptijs.] Similes seruis illis, de quibus superiore versu dictum est. Videtur abundare coniunctio, &: quid enim est, *similes esse hominibus expectantibus dominum suum,* nisi pręcinctos habere lumbos, & ardentes lucernas tenere manibus? Sed perinde est, ac si dicat, & vos ipsi ita omnino comparati, vt serui esse solent, qui dominum suum noctu expectant, vt à nuptiis reuertatur, id est vigiles, attenti, spectantes, num veniat: auscultantes, num pulset. Dixit, *quando reuertatur à nuptijs,* quia noctu solebant nuptiæ celebrari, quod ex parabola virginum manifestum est Matth.25.1.2. & ex nuptijs illis, quas rex filio suo fecit, quæ & noctu celebratæ sunt, cum ille qui nuptialem vestem non habebat, in tenebras exteriores eiectus sit Matth.22.13. Et nuptiæ agni in Apocalyp.c.19 7.9. noctu fiunt, quia ad cœnã homines inuitantur. Idem nunc fere vbique mos est. Ergo solebant, qui ad cœnam nuptialem inuitati erant, ad profundam vsq; noctem in conuiuio manere, deinde in suam quisque redire domum: itaque facibus opus erat, & cuiusque seruos domi expectare vigiles, & solicitos, atque paratos ad dominum suũ excipiendum, quacunque noctis hora rediret. Hęc causa fuit quamobrem potius dixit, *expectantibus dominũ suum, quando reuertatur à nuptijs,* quam, quando reuertatur ex foro, aut ex mercatu, aut ex agro, aut alio aliquo loco. Quia à nuptiis nunquã homines nisi noctu reuertebantur sponso, & spõsa in thalamum inductis, & voluit tempus notare, quo homines minime parati esse solent. Id autem nocturnum tempus est, cum homines, partim quia neminem intempesta nocte venturum credunt, partim quia somno opprimũtur, minus attenti: minus parati sunt. Atqui illo ipso tempore, quo homines minus parati esse solent, nos Christus adeo paratos esse iubet, vt & præcinctos habeamus lumbos, & ardentes in manibus faces teneamus. Nullo prorsus tempore ne nocturno quidem, quo quasi exigẽte natura somno indulgendum erat, vult esse securos. Venturũ enim fortasse se sicut in nocte furem, & nec opinantes homines oppressurum, vt indicat infra ver.39. 40. & D.Paulus 1.Thessal.5.2. & Petrus 2.epistola c.3. 10. & Ioan. in Apocal.3.3. & 16.15. Porro dubium non est, quin quemadmodum nos seruis dominum suum à nuptiis rediturum expectantibus similes esse vult; ita se dominum illum, qui à nuptiis rediturus est, esse indicet: se enim vt expectemus iubet. Et aduentum quidem ad iudicandum suum manifeste significat, vt omnes etiã interpretãtur auctores: sed quæ sint nuptiæ, fortasse non est superuacanea quærendum diligentia, quod etiã atque etiam in accõmodandis ad rem propositam parabolarum partibus monere soleo. Voluit enim certe Christus significare se ad iudiciũ cum homines minime putarent, venturum esse; sed voluit tamen dicere venturum à nuptiis; sed ita venturum, vt illi, qui à nuptiis redeunt, venire solent tempore, quo minime venturi creduntur. Sed quia & agni in cœlo legimus nuptias Apocaly.19.7.9 non abs re plerique dixerunt ad nuptias Christum ijsse, cum in cœlũ ascẽdit, à nuptijs rediturum, cum ad iudicandum venerit; Gregor. hom.13. in Euang Beda, Theophyl. & Euthymius, & Cyrillus apud D.Thom. Quanquam Theophyl. alijs etiam modis nuptias interpretatur.

Noctu solita celebrari nuptiæ.

Quæ sint ista nuptiæ.

Vt cùm venerit, & pulsauerit, confestim aperiant ei.] Theoph. cum venerit ad animam nostram etiam interpretatur: stat enim ad ostiũ, & pulsat, quod cùm facit, confestim illi nos debere aperire. At hîc non agitur de eo aduentu, quo Christus ad nos venit, vt bonos faciat, sed de eo, quo venturus est, vt bonos inueniat; ideoque paratos nos esse iubet, id est bonis operibus instructos, quales, antequam ad animas nostras veniat, esse non possumus. Neque hic est nimia subtilitate, vt Euthymius monet, scrutanda parabola. Veniet ad iudicium, pulsabit, cum ad iudicium vocabit, in sono tubæ, in voce Archangeli. Aperiemus ei, cum libenter non male conscij recipiemus, vt Gregor. hom.13. & Beda interpretantur, *confestim,* id est nihil morati, habentes iam omnia bona opera nostra parata, vt opus nobis non sit tergiuersari, & moras nectere, aut alijs dicere, *date nobis de oleo vestro, quia lampades nostræ extinguuntur.*

Apoc.3.20. *1.Thes.4.16.* *Matt.25.8.*

37. Beati serui illi, quos cùm venerit dominus, inuenerit vigilantes.] Cum venerit dominus ipsorum: non enim de se, sed de eo, qui à nuptijs rediturus erat, loquitur: ideoque nomen domini hoc loco maioribus litteris non scribo. Quanquam per illum ipse significatur. Declarat, quod futurum sit eorum seruorum operæ pretium, quos cùm venerit dominus ipsorum vigilãtes, atque operatos inuenerit.

Amen dico vobis, quod præcinget se, & faciet eos discumbere, & transiens ministrabit illis.] Hoc quidem fieri nõ solet quemadmodum cætera, quæ supra narrauit, vt dominus ad nuptias eat, vt intempesta redeat nocte, vt fores pulset, vt serui accincti sint, & parati ad illum excipiendum: sed illa ideo Christus dicit, quia fieri solebant, & debet parabola sumi ex rebus vsitatis: hoc eo ipso dicit, quod vsitatum non est, quia voluit significare dominum illum tantam diligentibus, vigilantibus, atq; paratis seruis gratiam habiturum, vt faciat illis, quod nemo dominorum seruis suis solet facere, vt ipsis discumbentibus seruiat. Habet etiam res non vsitata probabile decorum, vt dominus à nuptiis bene cœnatus rediens, & seruos suos vigilantes, solicitos, & incœnatos inueniens cœnare iubeat; illisque ipse ministret, vt nuptialis gaudij participes faciat. Quod dicit *transiens* παρελθών, sumptum est ex cõsuetudine ministrantium, qui obire mensam, & singulos conuiuas solent, vt videant, quid desit cuiquam. Qua ratione hoc sit ad Christum accommodandum, non est nimis ingeniose quærendum. Nihil enim aliud significatur, quam illum nobiscum gloriam, quam habet, communicaturũ, quemadmodum ille, qui à nuptiis rediisse dicitur, honorem suum cum seruis suis participauit, faciens illos quodammodo dominos, dũ ipso ministrante, tanquam domini recumbunt, & cœnant. Hic ergo verus est sensus, fore vt Christus nos in cœlo, si vigilantes, & omnibus bonis operibus paratos inuenerit, dominos faciat, quia tanquam domini, cõedemus & bibemus super mensam in regno eius infra cap. 22. 30. Non quod ipse nobis ministraturus sit, in eo enim non est parabola ad rem, de qua agitur, accommodanda. Quod enim ille, qui à nuptijs rediit, seruis suis recumbentibus ministrauit, tantum, vt diximus, significat illum seruis suis inusitatum honorem tribuisse. Eo sensu ad Christum applicandum est, quod nobis in cœlo inusitatum, & incredibilem honoré gloriamq; sit exhibiturus, & pares nos sibi quodammodo facturus; quia ad mensam suam in regno suo sedere faciet, Lucæ 22. 30. Itaque interpretationes illæ Bedæ variæ litterales non sunt, quamuis non alienæ. Ponam hic eius verba, vt, qui volet, sequi possit. *Præcingit*, inquit, *se, id est retributionem præparat; facit eos discumbere, id est in æterna quiete refoueri. Discũbere quippe nostrum in regno quiescere est. Vnde & rursum Dominus dicit. Venient, & recumbent cum Abraham, Isaac, & Iacob. Transiens autem Dominus ministrat, quia lucis suæ illustratione nos satiat. Transit verò dictum est, de iudicio ad regnum redit, vel certe Dominus nobis post iudicium transit, quia ab humanitatis forma in diuinitatis suæ contẽplatione nos eleuat. Et transire eius est, in claritatis suæ speculationem nos ducere, cum eum, quem in humanitate in iudicio cernimus, etiam in diuinitate post iudicium videmus.*

Parabola ex rebus est vsitatis sumenda.

Christus in cælo seruos suos dominos faciet.

Matt. 8. 11.

38. *Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, & ita inuenerit; beati sunt serui illi.*] De nostris vigilijs diximus super cap. 2. 8. & Matth. 14. 25. hic tantum notandum non sic esse verba copulanda, vt sensus sit, quacunque vigilia noctis venerit, & sic eos inuenerit, beati erunt: sed vt hunc potius sensum efficiant, beati erunt illi, quos Dominus, quacumque hora noctis venerit, sic, id est vigilantes, & paratos inuenerit. Inepta est hæretici interpretis quæstio, cur cum scriptura nos filios lucis appellet, Ephes. 5. 8. & 1. Thessal. 5. 5. & Christus ipse verbo suo nobis præluceat, nocturnis tamen vita nostra vigiliis comparetur? Qui enim hoc quærit, non intelligit, non propter obscuritatem vitam nostram comparari nocti, imo nec omnino illi comparari, sed diei simul, & nocti similem dici, quia die & nocte tota constat. Vigilias autem noctis non pro vitæ nostræ obscuritate, sed pro incommodissimo, & minime opinato tempore poni. Secunda enim, vel tertia vigilia venturus Dominus dicitur, quia veniet securis nobis, ac minime cogitantibus, quo tempore dormire omnes solẽt. Quis enim tam intempesta nocte eum venturum putauisset? Nec illo ipso tempore venturum significat, si enim homines scirent noctu venturum, vigilarent noctes, dies vero dormirent. Atqui nunquam vult dormire nos, sed semper dies, noctesque vigilare, quia nescimus, quo tempore, die ac nocte, & si nocte, qua hora, prima, secunda, tertia, an quarta vigilia venturus sit. Hic sensus colligitur ex sequentibus, maximeque ex versu 40. quæ omnia vsque ad vers. 47. apud Matth. c. 24. explicata sunt.

Caluini in harmon.

Vita nostra cur cum die ac nocte comparetur.

48. *Ille autem seruus, qui cognouit voluntatem domini, & non se præparauit, & non fecit secundum voluntatem eius, vapulabit multis.*] Hoc solus narrat Lucas, putoque versui 40. respondere. Interrogauerat illic Petrus Christum, *Domine ad nos dicis parabolam, an ad omnes?* Responderat Christus, ad omnes. Omnes enim, quos Dominus vigilantes inuenisset, præmio; omnes quos dormientes, & imparatos, supplicio afficiendos esse, siue Apostoli, siue alij essent. Docet tamen nunc, quid inter eos discriminis futurum sit. Quod Apostoli, & quicumque alij voluntatem Domini cognitam habuerint, si secundum eam non fecerint, grauius punientur, quam qui non cognoscentes domini voluntatem, peccauerunt. Dubitari vero potest, quam vocet domini voluntatem: si enim eam voluntatem appellat, qua voluit hoc vel illo tempore, hac vel illa hora venire: *quis cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit*, &c., *de die illa, & hora nemo scit, nec Angeli cælorum, neque filius, nisi solus pater.* Et id ipsum agebat Christus hoc loco, vt doceret neminem eam domini voluntatem, atque consilium scire posse, ideoque omnes debere omni tempore singulisque horis esse paratos. Si voluntatem vocat eam, quam nobis per datam legem declarauit, quo iure, qui contra eam ignorans fecit, vapulabit? paucis quidem, sed vapulabit. Nonne iusta ignorantia peccantem excusat? Responsum quorumdam nimis subtile mihi videtur, Christum non dicere vapulaturum, quia non fecit domini, quam ignorabat, voluntatem; sed quia *fecit digna plagis*. Nam quamuis id non dicatur, necessario tamen intelligendum est, & quia eodem modo de vno, atque de altero loquitur: & quia nemo digna plagis facit, nisi quia facit contra domini voluntatem. Ergo voluntatem domini vocat eam ipsam, de qua loquebatur, qua dominus decreuit aliquando ad iudicium venire: quam voluntatem Apostoli, & alij, quos de suo ipse aduentu monuerat, sciebant, sciuntque Christiani omnes: alij autem & nunc ignorant, & tunc ignorabant. Inter quos hoc erit discrimen, quod illi, quia sciunt venire decreuisse, hoc est, sciunt voluntatem domini, & non se pararunt, sed sese somno tradiderunt, vapulabunt multis propter ea nimirum peccata, quibus impediti, & quasi indormientes reperiuntur: hi vero propter eadem peccata (sic enim intelligendum, vt sententia vera sit) vapulabunt paucis. Quia eadem peccata in illis hoc grauiora sunt, quod cum domini contemptu sint quodammodo coniuncta: quippe eius scientes voluntatem, quod venire decreuisset, aut illis sese implicuerunt, aut cum ante implicuissent, non se per pœnitentiam ab illis liberarunt, & ad excipiendum Christum præparauerunt: in his vero leuiora, quia quamuis contra domini legem, & voluntatem sint: tamen si cognouissent Christum ad iudicium aliquando fuisse venturum, aut ea non fecissent, aut iam facta diluissent per pœnitentiam.

Quam Domini voluntatem vocet.

Ro. 11. 34. Matth. 24. 36. Mar. 13. 32.

His

Hic opinor verus est sensus. Ergo quod de illis dicit, *seruus qui cognouit voluntatem domini, & non se præparauit, & nõ fecit secundum voluntatem eius*, intelligendum est, qui præterquam quod fecit contra domini voluntatem præceptis declaratam, ideoque peccauit, non fecit secundum eam domini voluntatem, qua sciebat eum venire ad iudicãdum decreuisse. Et cum de altero dicit, *qui autem non cognouit, & fecit digna plagis*, intelligendum hoc modo est, *& fecit digna plagis*, faciendo non contra illam eandem, de qua paulo ante dixerat, *& non fecit secundum voluntatem eius*: sed contra aliam domini voluntatem, qua peccata sciebat prohibuisse. Ideo secundo loco non dixit, *non fecit contra domini voluntatem*, sicut ante dixerat, *& non fecit secundum voluntatem eius*; ne de eadem voluntate loqui videretur; sed dixit, *quia fecit digna plagis*, ne quis posset obiicere, si ergo non fecit contra domini voluntatem, qua illum ignorabat venire velle, quare vapulabit? occurrit, quia faciendo contra aliam eiusdem voluntatem, digna plagis admisit. Futurum in altera via supplicium ideo plagarum nomine declarat, quia in seruorum parabola versabatur: quorum pœna solent esse verbera, plura pauciorave pro magnitudine peccati. Propterea de altero dixit, *vapulabit multis* (plagis); de altero, *vapulabit paucis*. Similis sententia est Iac. 4. 17. Orig. lib. 2. comment. in epistol. ad Roman. per eum qui cognouit voluntatem domini Iudæum, per eum qui non cognouit, Gentilem intelligit; nimis restricta sententia.

Plagas cur appellet supplicium alterius vitæ.

49. *Ignem veni mittere in terram, & quid volo, nisi vt accendatur?*] Quomodo hæc verba ad superiora cohæreant, quærendum non arbitror, disiuncta enim ab illis sunt, & alio fortasse tempore à Christo, alio loco dicta, quamuis ab Euangelista ideo in hunc locum coniecta, quia, quod sequitur de futuris propter Euangelium persecutionibus, prætermittere nolebat, quarum ideo Christus discipulos præmonuerat, ne ad eas imparati essent; quo consilio & aduentus monuerat sui, iusseratque paratos esse, lumbis præcinctos, lucernasque ardentes manibus tenentes. Quia eodem igitur consilio vtrumq; à Christo dictum fuerat, eodem vtrumque loco Euangelista narrauit, siue eodem loco, siue diuerso à Christo dictum fuerit. De sensu magis quærendum. Is autem magna ex parte ex lectione pendet, quæ Græce, Latineque diuersa est. Latini codices legunt, *& quid volo, nisi vt accendatur?* quasi noster interpres Græce legerit εἰ μὴ, Græci vero omnes ἤδη, si iam, accensus est. Nostram lectionem meliorem esse paulo post apparebit, atque ita Augustinus legit sermo. 108 de tempore, & Gregorius homil. 2. in Ezech. & Beda in comment. & Marcus Alexandr. in libr. de baptismo. Alij nonnulli Latini legunt, *quam volo vt accendatur*, vt Philastr. in hæresi de Isaiæ labiis carbone tactis, & Hieronymus libr. 2. contra Ruffin. & in comment. in cap. 9 Zachar. & in cap. 3. Matth. Græci hunc sensum lectionis suæ esse volunt, quid volo, si iam accensus est? quasi dicat, nihil aliud volo, nihil aliud habeo, quod agam, vt videtur Chrysost. intellexisse homil. 6. in Matthæum, per ignem Spiritum sanctum intelligens, & Elias Cretensis in comment. in orat. Gregor. Nazianz. de modest. in disputatione seruanda, & Euthym. hoc loco. At nondum Spiritus sanctus missus erat: itaque nondum missus, nondum accensus erat ignis, quem hic auctores intelligunt, videturque ipsorum interpretatio eorum lectioni repugnare. Ignem, vt dixi, Chrysosto. Spiritum sanctum interpretatur, eodemque modo D. Augustinus sermon. de tempore 108. Origen. vt citat Hierony. libr. 2. contra Ruffin. & Hierony. ipse eodem loco, & in commentar. in cap. 9. Zachar. & in cap. 3. Matth. & Marcus eremita libr. de baptismo, & Ambro. in commentar. ad hunc locum, & Prosper. in lib. de prædict. p. 1. cap. 34. & Philastr. in hæres. de labiis Isai. carbone tactis, & Gregor. homil. 3. in Ezech. & homil. 30. in Euangel. Beda. & Bernard. serm. 1. de purificat. B. Mariæ, & Nicetas in comment. in orat. 2. de Pascha Gregor. Nazianz. intelligunt, ea denique fere omnium interpretatio est tam multis, & tam magnis auctoribus probabilitatem consecuta, sed si præcedentia, & consequentia consideramus, non satis mihi videtur cum illis cohærere. Volebat discipulorum animos ad aliquid magni præparare, vt ante præparauerat ad suum aduentum. *Sint*, inquit, vers. 35. *lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris, & vos similes hominibus expectantibus Dominum suum, quando reuertatur à nuptijs*: Non præparatur animus ad bona, sed ad mala; ad excipienda bona satis omnes propensi atque parati natura sua sunt. Deinde sequitur vers. 50. *Baptismo habeo baptizari; & quomodo coarctor?* quorsum ab Spiritu sancto ad baptismum, id est passionem suam transitionem repente faceret? aut quo modo ista inter se hærerent? Similis est Euthymij interpretatio per ignem, caritatem intelligentis: & Theophylacti, qui zelum exponit. Alij verbum Dei interpretantur, quod Christus venerat in terram mittere, id est prædicare, quodque in scriptura ignis etiam appelletur. *Nonne cor nostrum*, aiunt illi, *ardens erat in via, dum loqueretur nobis?* Sic Augustinus in libr. contra Adimant. Manich. cap. 13. & Theophyl. hoc loco. Quam interpretationem eadem ratione, qua superiorem probare non possunt; quia præcedentibus, atque consequentibus non satis conuenit. Verus mihi sensus videtur esse quem Tertull. libr. aduersus Marcion. 4. obiter indicauit, ignem afflictionem, & res aduersas significare, vt, *Transiuimus per ignem, & aquam, & eduxisti nos in refrigerium*, Psal. 65. 12. & *cum ambulaueris in igne, non combureris, & flamma non ardebit in te*, Isai. 43. 2. *liberasti me à pressura flammæ, quæ circumdedit me, & in medio ignis non sum æstuatus*. Eccle. 51. 6. Hoc hæret loco, præmuniebat enim discipulorum animos ad ferendas fortiter futuras persecutiones, & quo æquiore eas animo ferrent, dixit à seipso mittendas esse, id est, propter se, suoque permissu; nec aliud est, quod hoc loco dicit, *Ignem veni mittere in terram*, quam quod aliis verbis repetit ver. 51. *Putatis, quia pacem veni dare in terram, non, dico vobis; sed separationem*: & Matt. 10. 34. *Non veni pacem mittere, sed gladium*. Hoc est, quod statim sequitur, *Baptismo habeo baptizari*, nec enim dubium est, quin passionem suam baptismum appellauerit, & exemplo suo discipulos ad patientiam, tolerantiamque confirmet, quasi dicas, discite meo exemplo pati: nam & ego passurus sum; eandem ergo persecutionem, eandem afflictionem, eandem passionem, & ignem, & baptismum, & separationem, &, sicut Matthæus, gladium appellat. Quo autem sensu dicat ideo se venisse, vt eum ignem in terram mitteret, apud Matthæum declarauimus. Quod autem ait, *& quid volo, nisi vt accendatur?* perinde est, ac si diceret, quid aliud volo, quam vt accendatur, cum propterea venerim vt accenderetur? Eodem modo interpretanda est altera lectio, de qua superius à nobis dictum est, *quam volo, vt accendatur?* id est valde volo, vehementer opto. Verum enim est, quod Euthym. Psalm. 72. & 83. animaduertit ὡς, vt, aut quàm, incrementum, vehementiamque declarare. *Quam angusta*, inquit, *porta, & arcta via est, quæ ducit ad vitam?* Matth. 7. 14. & *Quam difficile, qui pecunias habent, regnum Dei introibunt?* Marc. 10. 23. *Quam speciosi pedes euangelizantium pacẽ?* Rom. 10. 15. *Domine Dominus noster quam*

Vulgata lectio defenditur.

Psal. 118. 140. Prou. 30. 5. c. 24. 32.

Quis huius loci verus sensus ex Tertulliano.

Particula ὡς vt & quàm incrementum declarans.

admir.